

mam, seu convexam cœli empyrei, neque ullo corpore contineatur seu circumdetur. Ita enim ipse D. Thomas, in solutione ad 2, exposuit quæ in corpore docuerat (ut recte Cajetan. notavit); de qua re postea disserendum est.

ARTICULUS V.

Utrum corpus Christi ascenderit super omnem creaturam spiritualem¹.

1. *Ad quintum sic proceditur. Videtur quod corpus Christi non ascenderit super omnem creaturam spiritualem. Eorum enim, quæ non dicuntur secundum unam rationem, non potest convenienter fieri comparatio. Sed locus non eadem ratione attribuitur corporibus et spiritualibus creaturis, ut patet ex his quæ dicta sunt in prima parte, q. 53. Ergo videtur quod non possit dici corpus Christi ascendisse super omnem creaturam spiritualem.*

2. *Præterea, August. dicit, in lib. de Vera relig. 2, quod omni corpori spiritus præfertur. Sed nobiliori rei sublimior debetur locus. Ergo videtur quod Christus non ascenderit super omnem spiritualem creaturam.*

3. *Præterea, in omni loco est aliquod corpus, cum nihil sit vacuum in natura. Si ergo nullum corpus obtinet altiore locum quam spiritus in ordine naturalium corporum, nullus locus erit super omnem spiritualem creaturam. Non ergo corpus Christi potuit ascendere super omnem spiritualem creaturam.*

Sed contra est, quod dicitur Ephes. 1: Constituit illum supra omnem principatum et potestatem, et supra omne nomen quod nominatur, sive in hoc seculo, sive in futuro.

Respondeo dicendum, quod alicui rei debetur tanto altior locus, quanto est nobilior; sive debeatur ei locus per modum contactus corporalis, sicut corporibus; sive per modum contactus spiritualis, sicut spiritualibus substantiis. Exinde enim spiritualibus substantiis debetur secundum quamdam congruentiam locus cœlestis, qui est supremus locorum, quia illæ substantiæ sunt supremæ in ordine substantiarum. Corpus autem Christi, licet considerando conditiones naturæ corporeæ, sit infra spirituales substantias, considerando tamen dignitatem unionis, qua est personaliter Deo con-

¹ Infr., q. 58, art. 3, corp.; et Ps. 8, fin.; et Eph. 1, lect. 7, fin., et c. 4, lect. 3, fin.

² C. 55, aliquantulum a pr., t. 1.

junctum, excellit dignitatem omnium spiritualium substantiarum. Et ideo secundum prædictæ congruentiæ rationem, debetur sibi locus altior ultra omnem creaturam, etiam spiritualem. Unde et Greg. dicit in hom. Ascens. 1, quod qui fecerat omnia, super omnia sua virtute ferebatur.

Ad primum ergo dicendum, quod, licet alia ratione attribuitur locus corporali et spirituali substantiæ, tamen hoc est in utraque ratione commune, quod digniori rei attribuitur superior locus.

Ad secundum dicendum, quod ratio illa procedit de corpore Christi secundum conditionem naturæ corporeæ, non autem secundum rationem unionis.

Ad tertium dicendum, quod comparatio ista potest attendi, vel secundum rationem locorum; et sic nullus locus est tam altus, qui excedat dignitatem spiritualis substantiæ, secundum quod procedit objectio. Vel secundum dignitatem eorum quibus attribuitur locus; et sic corpori Christi debetur ut sit supra spirituales creaturas.

COMMENTARIUS.

1. *Ordo situalis locorum ac sedium pro cœlitibus num necessarius.*—Difficile explicatu est quid in hoc articulo D. Thom. docere voluerit. Nam si sit sermo de ascensione super Angelos, dignitate et majestate, res hæc non pertinebat ad disputationem præsentem de locali et corporali ascensione Christi. Neque enim Christus per hanc ascensionem, illam dignitatem assecutus est; sed per unionem hypostaticam et beatitudinem. Si autem sermo sit de ascensione super Angelos in situ locali, sic est difficilis comparatio, quia nullus est locus superior proprio loco Sanctorum Angelorum; ergo non potuit Christus ascendere super Angelos. Quia hæc comparatio solum potest fieri ratione locorum, ut recte Cajetanus notavit. Antecedens patet, quia Angeli sunt in cœlo empyreo, qui est supremus locus, et in superficie extrema illius cœli non est una pars altior alia, cum sit perfecte sphericum. Respondet Cajetanus, licet superficies convexa illius cœli sit spherica, et hac ratione nulla pars sit altior altera respectu centri, posse tamen in ea superficie considerari quamdam partem, verbi gratia orientalem, divinitus destinatam, ut sit veluti solium principis,

¹ Hom. 29 in Evang., in med.

et ille censetur locus supremus totius cœli, et alia, quo sunt illi magis minusve propinqua, eo inferiora vel superiora censentur. Unde pro varietate meritorum unusquisque habebit proportionatum locum Christo propinquiorem vel distantiore. Et hoc modo facile intelligitur non solum Christum, sed etiam B. Virginem superare omnes Angelos in situ. Quia ipsi etiam consequentur hujusmodi locum, non juxta dignitatem naturæ, sed juxta proportionem meritorum. Quæ responsio est quidem ingeniosa, supponit tamen multa, quæ satis nobis incerta sunt. Primum, supremam illam partem cœli, quæ futura est beatorum locus, esse rotundam, et nullam ibi esse planitiem, vel locorum inæqualitatem, secundum majorem vel minorem distantiam e centro terræ. Deinde supponit singulos beatos habituros loca fixa, et quasi immobilia, singulorum meritis proportionata. Præterea hinc oriri potest difficultas, quomodo omnes homines habentes æqualia merita possint semper accipere loca æque digna. Tum quia loca æque distantia sunt finita, et ita fieri potest ut non omnes æque beati in locis æque distantibus collocari possint. Tum etiam quia ad dignitatem loci non solum pertinet distantia, sed etiam situs et ordo. Unde vix possunt esse duo loca æque distantia, et dignitate omnino æqualia. Ad hæc, si corpora hominum ita sunt situ ordinanda in convexo cœli, multa non poterunt per lineam rectam respicere in corpus Christi, præsertim si longe distent ab eo. Denique in substantiis angelicis non facile accommodetur hujusmodi situalis ordo. Quia, sicut corpus Christi et cætera beata corpora sunt, vel erunt extra convexum cœli, et ad summum illud contingent plantis pedum, ita substantiæ Angelorum secundum suam realem præsentiam esse poterunt extra ambitum cœli (nulla enim est ratio ob quam necessarium sit substantias spirituales contineri intra cœlum, cum corpora humana non contineantur); ergo, si juxta proportionem meritorum loca Angelorum et hominum coordinanda sunt, oportebit unicuique Angelorum locum adæquatam suæ substantiæ concedere, qui fortasse amplissimus est. Unde, cum sit innumera multitudo Angelorum et singuli juxta varietatem meritorum inter homines collocandi sint, necessario fiet ut et homines multi longissime distent in situ locali a corpore Christi, et inter ipsos homines interponantur magna spatia vacua corporibus, interdum majora, interdum minora pro Angelorum varietate, ex quo non

potest debitus ordo et potima dispositio illorum situum ac locorum resultare. Quare non videtur necessarium substantias spirituales ad hunc situalem ordinem redigere. Præterea, si unus sit supremus locus cœli a Deo designatus, infra quem omnes angelicæ substantiæ collocantur, antequam Christus homo illic ascenderet, atque illum locum occuparet, quomodo coordinabantur loca Angelorum beatorum in cœlo? Sciebantne jam, quisnam esset ille locus qui futurus erat thronus corporis Christi, et circa illum propriis sedibus ac locis constituebantur, in quibus perpetuo mansuri essent? Atque eodem modo percontari possumus an, priusquam homines cœlos ascenderent, Angeli haberent loca sua propinqua et configua; postea vero, ascendentibus hominibus, qui quosdam Angelos meritis superent, aliis vero inferiores sint, secernantur loca Angelorum hominibus interponendis, an vero a principio habuerint proprias sedes loco disjunctas, vacuis manentibus intermediis locis, donec ab hominibus impleantur. Hæc omnia ostendunt, quod Isaias et Paulus dixerunt: *Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti diligentibus te*, non solum de spiritualibus bonis, sed etiam de corporei loci pulchritudine, magnitudine ac situ vera esse.

2. *Sedes et loca beatorum in cœlo non sunt immobilia.*—Quapropter arbitror nihil in hac re esse temere asserendum, nec negandam communem conceptionem omnium, quod ille locus rotundus sit etiam quoad superficiem extimam cœli empyrei. Nam, licet hoc ex motu colligi non possit, cum illud cœlum immobile sit, tamen videtur consentaneum naturæ cœlestis corporis, nec est cur aliquid novum sine magno fundamento fingamus. Deinde non existimo sedes vel loca beatorum ita esse fixa et immobilia, ut neque ipsi ab eis moveri, neque ipsa ab aliis occupari possint. De Angelis enim beatis scimus descendere atque ascendere in cœlum; homines vero, seu animæ, regulariter non descendunt, quia non pertinet ad earum statum vel ministerium; cur autem non possint in ipso cœlo discurrere et moveri, non video, et in superioribus ostendimus corpora beata post resurrectionem posse mutare loca. Quod si interdum unus beatus suum locum deserit, quid est cur non possit alius illum occupare, et Christo vel alteri beato propinquus fieri?

3. Tandem censeo (si qua est distinctio hujusmodi locorum in cœlo) eorum dignitatem magis consistere in quodam ordine et ha-

bitudine, quam in situs altitudine. Interdum enim locus censetur dignissimus, magis propter dignitatem ejus qui existit in loco, quam propter aliam loci eminentiam, atque hoc modo existimo locum Christi in cœlo esse eminentissimum, non tam eminentia situs quam dignitatis. Nam, seclusa hac dignitate, quæ sumitur ex persona, vix potest intelligi cur unus locus dicatur altior etiam respective, quia, sicut respectu loci Christi alii sunt inferiores, ita, si ratio localis situs præcise consideretur respectu uniuscujusque, reliqui possunt dici inferiores. Et hac ratione, quamvis Christus in cœlo mutaret interdum locum, semper locus ille erit supremus et dignissimus ubi ipse fuerit; reliqua vero loca eo erunt digniora, quo Christo propinquiora. Ipsi vero beati, quamvis non semper sint in eisdem locis, tamen quo fuerint sanctiores, eo habebunt jus magis appropinquandi Christo, et ut alii ipsis cedant, quando voluerint in propriis locis ac sedibus constitui. Atque ad hunc modum possunt reliqua excogitari, et hæc non sunt contraria iis quæ D. Thomas et Cajetanus docuerunt, sed eorum mentem magis explicant.

ARTICULUS VI.

Utrum ascensio Christi sit causa nostræ salutis.

1. Ad sextum sic proceditur. Videtur quod ascensio Christi non sit causa nostræ salutis. Christus enim fuit causa nostræ salutis, in quantum salutem nostram meruit. Sed per ascensionem nihil nobis meruit, quia ascensio pertinet ad præmium exaltationis ejus. Non est autem idem meritum et præmium, sicut nec via et terminus; ergo videtur quod ascensio Christi non sit causa nostræ salutis.

2. Præterea, si ascensio est causa nostræ salutis, maxime hoc videtur quantum ad hoc, quod ascensio ejus sit causa nostræ ascensionis; sed hoc collatum est nobis per ejus passionem, quia, ut dicitur Hebr. 10, habemus fiduciam in introitu Sanctorum per sanguinem ipsius. Ergo videtur quod ascensio Christi non fuerit causa nostræ salutis.

3. Præterea, salus nobis per Christum collata, est sempiterna, secundum illud Isai. 45: Salus autem mea in sempiternum erit. Sed Christus non ascendit in cœlum, ut ibi in sempiternum esset. Dicitur enim Act. 1: Quemadmodum vidistis eum ascendentem in cœlum, ita

veniet. Legitur etiam multis Sanctis se demonstrasse in terris post suam ascensionem, sicut de Paulo legitur, Act. 9. Ergo videtur quod ejus ascensio non sit causa nostræ salutis.

Sed contra est quod ipse dicit Joann. 16: Expedi vobis ut ego vadam, id est, ut recedam a vobis per ascensionem.

Respondeo dicendum, quod ascensio Christi est causa nostræ salutis dupliciter. Uno modo, ex parte nostra; alio modo, ex parte ipsius. Ex parte quidem nostra, in quantum per Christi ascensionem mens nostra movetur in ipsum, quia per ejus ascensionem (sicut supra dictum est¹) primo quidem datur locus fidei, secundo spei, tertio charitati. Quarto etiam per hoc reverentia nostra augetur ad ipsum, dum jam non existimamus eum sicut hominem terrenum, sed sicut Deum cœlestem, sicut et Apost. dicit, 2 ad Cor. 5: Etsi cognovimus secundum carnem Christum (id est, mortalem, per quod putavimus eum tantum hominem, ut Gloss. exponit²), sed nunc jam non novimus. Ex parte autem sua, quantum ad ea quæ ipse fecit, ascendens propter nostram salutem; primo quidem viam nobis præparavit ascendendi in cœlum, secundum quod ipse dicit, Joann. 14: Vado parare vobis locum; et Mich. 2: Ascendit, pandens iter ante eos. Quia enim ipse est caput nostrum, oportet illuc sequi membra, quo caput præcessit. Unde dicitur Joann. 14: Ut ubi ego sum, et vos sitis. Et in hujus signum, animas Sanctorum, quas de inferno eduxerat, in cœlum traduxit, secundum illud Psal. 67: Ascendens Christus in altum, captivam duxit captivitatem, quia, scilicet, eos, qui fuerant a diabolo captivati, secum duxit in cœlum, quasi in locum peregrinum humana naturæ, bona captione captivos, ut pote per victoriam acquisitos. Secundo, quia sicut Pontifex in Veteri Testamento intrabat Sanctuarium, ut assisteret Deo pro populo, ita Christus intravit cœlum ad interpellandum pro nobis, ut dicitur Hebr. 7. Ipsa enim representatio sui ex natura humana, quam in cœlum intulit, est quædam interpellatio pro nobis; ut ex quo Deus humanam naturam sic exaltavit in Christo, etiam eorum misereatur, pro quibus Filius Dei humanam naturam assumpsit. Tertio, ut in cœlorum sede quasi Deus et Dominus constitutus, exinde divina dona hominibus mitteret, secundum illud Ephes. 4: Ascendit super om-

¹ Art. 1 hujus quæst., ad 3.

² Gloss. ord. et interlin., ibid.

QUÆSTIO LVIII.

DE SESSIONE CHRISTI AD DEXTERAM PATRIS, IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de sessione Christi ad dexteram Patris. Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo, utrum Christus sedeat ad dexteram Dei Patris.

Secundo, utrum hoc conveniat sibi secundum divinam naturam.

Tertio, utrum conveniat sibi secundum humanam naturam.

Quarto, utrum hoc sit proprium Christi.

ARTICULUS I:

Utrum Christo conveniat sedere ad dexteram Dei Patris¹.

1. Ad primum sic proceditur. Videtur quod Christo non conveniat sedere ad dexteram Dei Patris. Dexteræ enim et sinistrae sunt differentiarum positionum corporalium. Sed nihil corporale convenit Deo, quia Deus spiritus est, ut habetur Joann. 4. Ergo videtur quod Christus non sedeat ad dexteram Patris.

2. Præterea, si aliquis sedet ad dexteram alicujus, ille sedet ad sinistram ejus. Si ergo Christus sedet ad dexteram Patris, sequitur quod Pater sedeat ad sinistram Filii, quod est inconveniens.

3. Præterea, sedere et stare videntur oppositionem habere. Sed Stephanus dicit, Act. 7: Ecce video cœlos apertos, et Filium hominis stantem a dextris virtutis Dei; ergo videtur quod Christus non sedeat ad dexteram Patris.

Sed contra est quod dicitur Marc. ult.: Dominus quidem Jesus postquam locutus est eis, ascendit in cœlum, et sedet a dextris Dei.

Respondeo dicendum, quod in nomine sessionis possumus duo considerare, videlicet, quietem, secundum illud Luc. ult.: Sedete hic in civitate; et etiam regiam, vel judicariam potestatem, secundum illud Proverb. 20: Rex qui sedet in solio judicii, dissipat omne malum intuitu suo. Utroque ergo modo Christo convenit sedere ad dexteram Patris. Uno quidem modo, in quantum æternaliter manet incorruptibilis in beatitudine Patris, quæ ejus dexteræ dici-

¹ 3, d. 32, q. 3, a. 3, q. 2; et op. 2, c. 240; et op. 6, c. 9; et ad Heb. 8, lect. 1, col. 1.

nes cœlos, ut adimpleret omnia, scilicet, donis suis, secundum Glossam¹.

Ad primum ergo dicendum, quod ascensio Christi est causa nostræ salutis, non per modum meriti, sed per modum efficientiæ, sicut supra de resurrectione dictum est².

Ad secundum dicendum, quod passio Christi est causa nostræ ascensionis in cœlum, proprie loquendo, per remotionem peccati prohibentis, et per modum meriti; ascensio autem Christi est directe causa ascensionis nostræ, quasi inchoando ipsam in capite nostro, cui oportet membra conjungi.

Ad tertium dicendum, quod Christus, semel ascendens in cœlum, adeptus est sibi et nobis in perpetuum jus et dignitatem mansionis cœlestis. Cui tamen dignitati non derogat, si ex aliqua dispensatione Christus quandoque corporaliter ad terram descendat, vel ut ostendat se omnibus, sicut in judicio; vel ut ostendat se alicui specialiter, sicut Paulo, ut habetur Act. 9. Et ne quis credat hoc factum fuisse, non Christo ibi corporaliter præsentem, sed aliquo modo apparentem, contrarium apparet per hoc, quod ipse Apostolus dicit, 1 ad Cor. 15, ad confirmandam resurrectionis fidem: Novissime omnium tanquam abortivo visus est et mihi. Quæ quidem visio veritatem resurrectionis non probaret, nisi verum Christi corpus visum fuisset ab eo.

COMMENTARIUS.

Doctrina D. Thomæ in hoc articulo est optima, sed nullam habet difficultatem, et præterea de hac re multa diximus in 1 art. hujus quæstionis, et in 1 tomo, ubi, disp. 31, sect. 7, declaravimus quomodo Christus operetur nostram salutem per operationes, quæ in sua humanitate præcesserunt; et disp. 32, sect. 4, quomodo ascendens in cœlum adimpleverit omnia; et disput. 43, sect. 2, quomodo in cœlo existens oret pro nobis. Quod autem in solutione ad 3 tangit D. Thomas, an postquam Christus ascendit in cœlum, inde aliquando descenderit, postea disputandum est.

¹ Gloss. interl., ibid.

² Q. 56, art. 1, ad 3.